

BÖLÜM 7

KADIN, GEBE, FETÜS, YENİDOĞAN HAKLARI, HASTA HAKLARI VE HASTA GÜVENLİĞİ

Gamze CEYLAN¹

Ayla KANBUR²

GİRİŞ

Her insan hayatını doğuştan sahip olduğu evrensel insan hakları çerçevesinde eşitlik, hürriyet, saygınlık ve onuruna yaraşır şekilde sağlıklı sürdürmek ister. Sağlık hakkı kişinin sahip olduğu en temel haktır. Değişen ve gelişen dünyada zaman zaman kişinin ya da kişilerin sağlığını tehdit eden durumlar, sağlıkta bakım ve tedavi hizmeti alma ihtiyacını yani hasta hakları kavramını doğurmaktadır. Söz konusu durumların varlığında hem hastaya hem de çevresine sağlık hizmeti verilirken insan hakları ve hasta haklarının getirdiği etik ve ahlaki değerlere uygun davranılmalı ve hasta güvenliğine önem verilmelidir.

Bu bölümde hak, insan hakları, sağlık hakkı, kadın, gebe, fetüs, yenidoğan ve hasta hakları ile hasta güvenliğinden bahsedilmiştir.

HAK KAVRAMI

Hak kavramı Arapça kökenli bir sözcük olup Türk Dil Kurumuna göre adalet, verilmiş emekten doğan manevi yetki, pay, emek karşılığı verilen ücret, doğru ve gerçek gibi pek çok farklı anlam taşımaktadır. Hak, bireylerin doğuştan getirdiği ve koruma altına aldıkları menfaatleridir. İnsanlar bu menfaatleri, başkalarının özgürlüklerini gasp

¹ Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, gamzeceylan@atauni.edu.tr

² Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, aylakanbur@atauni.edu.tr

SONUÇ

İnsan hakları içerinde yer alan ve en temel haklardan biri olan sağlık hakkı ikinci kuşak haklardan biri iken hasta hakları ise üçüncü kuşak haklar içerisinde yer almaktadır. Kişinin var olan sağlığını bütüncül bir şekilde sürdürmek istemesi kadar hasta olduğunda da bakım hizmeti ve tedavi olmayı talep etme hakkı vardır. Sağlık hizmeti sunucularının bu talep karşısında kişi ya da kişilere, mesleklerinin ve insan haklarının getirdiği etik ilkeler ve ahlaki değerler doğrultusunda davranması ve kişilerin güvenliğini sürdürmeleri gerekir. Kadın-anne-bebek ve 0-6 yaşı çocuk sağlığından sorumlu ebeler; sağlık bakımı, tedavi edici ve koruyucu hizmet sunarken insan haklarının etik ilkelerine göre davranmalı, kadın, gebe, fetüs haklarını bilmeli, bu hakların korunmasında öncülük etmeli ve sürdürmelidir. Ayrıca her türlü tıbbi girişim öncesi ve sonrası hasta güvenliğini sağlama da ebenin görevlerindedir.

KAYNAKLAR

- Atar S, Yalım NY. Fetüs ve gebe hakları bağlamında anne adayı ve/veya aileden kaynaklanan nedenlerle fetüsün zarara uğrama durumu fetal harm due to maternal and/or familial reasons in the context of fetal and maternal rights. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 2018;5(2): 73-85.
- Atasay B, Arsan S. Anne ve yenidoğan hakları Barcelona deklarasyonu. *Sürekli Tıp Eđitimi Dergisi*. 2001;10(12): 457-459.
- Aydın N. Hasta haklarının hukuki boyutu ve korunma yolları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2015;(22).
- Burke R. From individual rights to national development: the first UN international conference on human rights, Tehran, 1968. *Journal of World History*. 2008;19(3): 275-296.
- elik E. İnsan hakları hukukunda insan onurunun yeri ve rolü. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2019;9(2): 282-310.
- ınar D, Karadakovan, A. Yođun bakım ünitelerinde hasta ve çalışan güvenliği. *Yođun Bakım Hemşireliği Dergisi*. 2016;20(2): 116-122.
- Emre Ö, Sert G. Avrupa hasta hakları şartı. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 2014;1(4): 198-205.
- Erdođan M. *İnsan hakları teorisi ve hukuku*. Ankara: Orion Kitabevi; 2012.
- Flagler E, Baylis F, Rodgers S. Bioethics for clinicians: 12. ethical dilemmas that arise in the care of pregnant women: rethinking" maternal-fetal" conflicts. *Canadian Medical Association Journal (CMAJ)*. 1997;156(12): 1729-1732.
- Güneş ÜY, Gürlek Ö, Sönmez MA. Survey of the patient safety culture of hospital nurses in Turkey. *Collegian*. 2016;23(2): 225-232.
- Hatun Ş. Hasta hakları. İstanbul: İletişim Yayınları; 1999.
- Hekimođlu MM. İnsan haklarının tarihsel perspektif içerisindeki gelişimi. *Journal of Management and Economics Research*. 2003;1(1): 73-92.
- HSK. *İnsan hakları beyannamesi*. (24.01.2023 tarihinde <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eae05.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Kanadođlu K. Türk Anayasa hukukunda sağlık alanında temel haklar. *TBB Dergisi*. 2015;119: 12-34.
- Kara ŞA, Özvarış ŞB. Kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (CEDAW) ve Türkiye'de cinsiyete göre ölüm ve doğuşta beklenen yaşıam süresi ilişkisi. *Sağlık ve Toplum*. 2022;32(2): 95-105.

- Kaypak Ş, Kahraman M. Türkiye’de kadının insan hakları ve anayasal yansımaları/women’s human rights and constitutional reflections in Turkey. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016;13(33): 298-315.
- Keskin D. Doğum öncesi gerçekleşen zarar verici fiil sebebiyle tazminat: ceninin tazminat talebi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2013;17(2): 743-774.
- Kurt LM. Ceninin malvarlığı hakları. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2011;2(1): 177-209.
- Metin B. Sağlık hakkı. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*. 2017;4(1): 46-50.
- Ovalı F. Hasta güvenliği yaklaşımları. *Sağlık Performans ve Kalite Dergisi*. 2010;1(1): 33-43.
- Oy O ve Oy GO. Hasta hakları ve hasta hakları ihlalinde başvuru yolları. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.; 2018.
- Önal G, Civaner M. Hasta hakları uygulama yönergesi: Türkiye’de hasta haklarının yaşama geçirilmesi için bir adım. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2005;13:203-208.
- Önal G. Hasta haklarının anatomisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012;3(1): 7-14.
- Özkan S. İnsan haklarının tarihsel gelişimi ve kuşak sınıflandırması. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2015;5(1): 111-126.
- Pekel A. İnsan haklarının evrenselliği ve kültürel görecelilik. *Liberal Düşünce Dergisi*. 2019;24(96): 111-118.
- Şimşek AA. Bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık biçimi olarak toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları: CEDAW çerçevesinde bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2020;11(2): 496-513.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. *TC. Resmi Gazete. Hasta hakları yönetmeliği 1998; Tarih: 01.08.1998, Sayı: 23420*. (25.01.2023 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4847&sourceXmlSearch=&MevzuatIlski=0> adresinden ulaşılmıştır).
- Tacir, H. Yaşama hakkı kapsamında yaşamın başlangıcı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 2013;19(2): 1301-1320.
- TDK. *Hak*. (23.01.2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- Temiz Ö. Türk hukukunda bir temel hak olarak sağlık hakkı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 2014;1(69): 165-188.
- Tezcan D, Erdem MR, Sancakdar O, Önok RM. İnsan hakları el kitabı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2021.
- Türkiye Cumhuriyeti (TC) Resmi Gazete. *Biyoloji ve tıbbın uygulanması bakımından insan hakları ve insan haysiyetinin korunması sözleşmesi: İnsan hakları ve biyotıp sözleşmesinin onaylanmasının uygun bulunduğu kanun. Kanun No: 5013 Kabul Tarihi: 3.12.2003*. (25.01.2023 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5013.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Türkiye Cumhuriyeti (TC) Resmi Gazete. *Hasta hakları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. Sayı:28994*. (25.01.2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140508-3.htm> adresinden ulaşılmıştır).
- Türkmen HÖ. Hekim-hasta ilişkisinde haklar ve sorumluluklar. *Toraks Cerrahisi Bülteni*. 2014;5(1): 1-13.
- UENPS. *Declaration of mother’s rights and declaration of the newborn’s rights*. (24.01.2023 tarihinde <https://www.uenps.eu/wp-content/uploads/2019/11/Declaration-of-Rights-of-mother-and-newborn-UENPS-2010.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Wilkinson D, Skene L, De Crespigny L, et al. Protecting future children from in-utero harm. *Bioethics*. 2016;30(6): 425-432.
- World Health Organization, (2018). *Patient safety. global action on patient safety*. (26.01.2023 tarihinde https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA72/A72_26-en.pdf adresinden ulaşılmıştır).